

LIBOS MA'NAVIYAT KO'ZGUSI

Berdiqulova Gulbahor Xasanovna
Toshkent viloyati O'rta chirchiq tuman

1-son kasb-hunar maktabi Ayollar kiyimini tikish
texnologiyasi fani o'qituvchisi

Annatsiya:

Maqolada kiyim tarixi, kiyinish odati, o'zbek vaboshqa xalqlarning kiyim turlari va yoshlarimizning kiyinish madaniyati haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: kiyinish odati, jins, yosh, fasl, millat, urf- odatlar, kasb-kor, yaktak-lozim, oyoqqa kovush-mahsi, etik, boshga shabpo'sh, do'ppi, telpak, chopon, to'n, belbog', ko'ylak-lozim, kovush-mahsi, kostum-shim, tuflibotinka, plash-palto, shlyapa, kavkazlikni papax va kamzuli, ukrainni guldor ko'ylakgi, tojikni gilam do'ppisi.

Madaniyatlilikning asosiy belgilaridan bir-bu kiyinish odatidir. Kimning qanday kiyinganligiga qarab, uning did-farosati, moddiy va ma'naviy darajasini, hatto kasbini aniqlab olish mumkin.

Insoniyat ongida boshqalardan istihola qilish, uyalish, andisha tushunchalari paydo bo'lgandan boshlab ular kiyinishni odat qilishgan.

Kiyinishni ilk bor zaif jins-ayollar boshlaganlar. Shuning uchun ham xotin-qizlar tabiatida kiyinish, bezanish, taqinish tushunchalari turmushning asosiy ko'rinishlari qatorida turadi. Shu sabab xalqimizda «onangni otangga beparдоз ko'rsatma» degan gap bor. Kiyinish madaniyati jins, yosh, fasl, millat, urf- odatlar, kasb-kor, zamon va taraqqiyotning muayyan bosqichi darajasi bilan bog'liqdir. Bolalar, qizlar, yoshlar, o'rta yoshlilar, keksa odamlarning kiyinish madaniyati mazmuni va shakli- shamoyili jihatidan bir-biridan ajralib turadi.

Kiyim odamni issiq-sovuqdan saqlaydi. Kishi tanasi, ruhiga ijobiy ta'sir qiladi. Salomatlikni barqarorlashtirib turadi. Bizning o'zbek xalqimiz kiyinish madaniyati nuqtayi nazaridan ham dunyodagi xalqlarning oldingi saflarida turadi. Bir necha ming yillar ilgari ota-bobolarimiz egniga yaktak-lozim, oyoqqa kovush-mahsi, etik, boshga shabpo'sh, do'ppi, telpak, ustga chopon, to'n kiyib belga belbog' boylashgan. Shuning uchun ham xalqimizda erkak kishini ramziy ifodalash xususida "belingda belbog'ing bormi?" degan ibora qolgan. Cho'pon-cho'liqlar,

chavandoz va pahlavonlar faslga qarab chakmon ham kiyishgan.

Momo-oyilarimiz qimmatbaho, nafis uzun ko‘ylak-lozim, kovush-mahsi, to‘n kiyishgan. Jun, ipak, tovar, chit-satin ro‘mollar o‘rashgan. Sochpopuk, qulota, po‘pak, tillaqosh, zebi- gardon, turli-tuman uzuk-halqa, tanga-tillolardan iborat taqinchoqlar ham kiyimlar dastasiga yanada ko‘rk va jilo bergan.

Kiyinish har bir xalqning qadim zamonlardan buyon yashab kelayotgan mintaqasi, shart-sharoiti, turmush tarzi, udum, urf- odatlari, tabiati bilan ham chambarchas bog‘liq bo‘lgan. Masalan, serquyosh o‘lkalarda yashovchi xalqlarda qadim zamonlardan beri oq matodan kiyim kiyinishni odat qilingan. Chunki oq mato quyosh nurlarini bir qadar qaytarib, kishilarni issiq ta’siridan saqlagan.

Aksincha, iqlimi sovuq o‘lka va yurtlar xalqlari esa odatda qora matodan kiyim kiyishga odatlanishgan. Chunki bu kiyim sal bo‘lsa-da chiroy ko‘rsatgan, quyosh nurlarini o‘ziga singdirib, kiyim egasining tanini yayratgan.

Dunyodagi barcha xalqlar bir-biriga hududiy, madaniy- maishiy, iqtisodiy jihatdan qanchalik yaqinlashganlariga ko‘ra, ularning kiyinish madaniyatidagi jihatlari ham bir-biriga ko‘chgan. Bu bir mamlakatning ikkinchi davlat tomonidan bosib olinishi, katta xalqqa kichik xalqlarning ixtiyoriy ravishda qo‘shilishi kabi omillar bilan bog‘lanib ketadi. O‘rta Osiyodagi ko‘pgina xalqlar singari o‘zbek xalqining kiyinish madaniyatida ham asosiy, o‘zbek odat va rasmlaridan tashqari, Eron, grek-makedon, arab, mo‘g‘ul xalqlari kiyinish alomatlari uchraydi. Chunki tarixdan siz bu xalqlar lashkarlari O‘rta Osiyo yerlariga bostirib kirib, bir necha muddat bu yerlarda yashab qolishganini yaxshi bilasiz.

Aksincha, Yaqin Sharq, Sibir, Kavkazorti, Hindiston, Afg‘oniston va Ovruponing bir qism xalqlarida O‘rta Osiyo, xususan, bizning qadimiy xalqimiz kiyinish madaniyati belgilarini uchratishingiz mumkin. Bu Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur va Bobur Mirzo, Shayboniyxon kabi ajdodlarimizning bu mamlakatlarga lashkar tortib yurishlaridan qolgan meroslardir.

Hozirgi davrda umuman katta kishilar ham rangi-tusi, katta-kichikligi demasa, odatda, bir xil kiyim-bosh: ko‘ylak, kostum-shim, tufli-botinka, plash-palto, shlyapa yoki shapka kiyishadi. Bu kiyimlar dastasi umuman Ovrupo madaniyatiga doir, xususan qadimiy ingliz xalqi milliy kiyim-bosh hosi- lasidir. Taraqqiyotning so‘nggi asriga kelib, dunyoda eng faol ishlatiladigan til bu ingliz tili bo‘lganidek, kiyinish borasidagi eng qulay va ko‘pchilikbop kiyinish udumi ham ingliz kiyimi: kostum-shim, plash-palto va hokazo kiyimlar bo‘lib qoldi.

Umuman, bugungi kunda roman-german xalqlari kiyinish madaniyati deyarli butun jahon xalqlari tanasi va ruhiga egalik qilmoqda. Biroq, har bir xalq, jumladan ko'pmillatli xalqlarimiz tarkibiga kiruvchi har bir millat o'z kiyinish an'analari, madaniyati, insonning tashqi ko'rinishi bilan bog'liq urf- odatlarini u yoki bu darajada saqlab qoldi va bundan buyon ham asrab-avaylab saqlashi tabiiy. Chunki biz sevgan baynal- minallikning o'zi shuni taqozo qiladi.

Obrazli qilib aytganda, umumiy gulzorda gul ko'p, chaman ko'p, lekin har bir gulning o'z rangi, hidi, hayot tarzi va ifori bor. Millatlar va kiyimlar ham xuddi shunday. Ular rang- barangliligi bilan kamalakdek tovlanib, ko'ngillarni quvontirishi lozim.

Siz kavkazlikni papax va kamzulsiz, ukrainni guldor ko'ylaksiz, tojikni gilam do'ppi va belbog'da osilgan pichoqsiz tasawur qilolmaganingizdek, o'zbekni ola do'ppi va choponsiz ko'z o'ngingizga keltira olmaysiz. Dafatan yodingizga atoqli shoirimiz Erkin Vohidovning mashhur hofizimiz tomonidan ijro etilgan «O'zbekim» g'azali tushib, beixtiyor xirgoyi qilasiz. Bular xalqlarimizning tashqi ko'rinish — kiyinish borasidagi o'ziga xos milliy xususiyatlaridir.

Ilgari yoshlarimiz, yigit-qizlar rossiyalik tengdoshlariga ergashib, moda ketidan quvishgan bo'lsa, hozirda amerikalik zamondoshlari kiyinish madaniyatini ma'qul ko'rmoqdalar. Kiyim kishining nafaqat tashqi qiyofasini, balki ichki ma'naviy dunyosi, qaysi millatning farzandi, qaysi zamonning qanday saviyali odami ekanligini ham ko'rsatib turadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

- 1.Q.M.Abdullayeva, N.S.Gaipova, V.A.Gafurova, Tikuv buyumlarini loyihalash va modellashtirish va badiiy bezash, Toshkent-2016.
2. Mahmud Sattor, O'zbek udumlari, Toshkent-2016.
- 2.Jabborova M.SH. «Tikuvchilik texnologiyasi», T., O'zbekiston, 2004y.
3. Rasulova M.K. «Tikuv buyum larni ishlab chiqarish texnologiyasi»Toshkent,2006 y.
- 4.Qulijonova G.K., S.S.Musaev «Yengil sanoat mahsulotlari texnologiyasi».Toshkent 2002 y.
5. Truxanova M.T., Texnologiya jenskoy i detskoy legkoy odejdi, 2005y.

Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Plano, Texas, USA.

Date: 1st May, 2023

ISSN: 2835-3196

Website: econferenceseries.com

Internet saytlar ro`yxati:

- www.osinka.ru
- <http://tvorime-gloryan.com>
- <http://www.prosv.ru>
- www.mirkning.com/knigi/hobby-remesla/
- <http://www.modeling-designing.narod.ru>
- <http://www.cadrus.ru/designer/literature/>
- <http://www.ucbunda.ru>
- http://www.bazis.ru/modelivavanil_konstruina_vanil/
- <http://www.fashionkurs.ru>

E- Conference Series

Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings

E-CONFERENCE
SERIES